

גליון מיוחד בנושא

חודש אלול

דרכי העבודה וביאור המנהגים

לחשוב מחדש לעשרה

דברי אגדה
הלכה למעשה

מעובד מתוך כתביו של הגאון
רבי דוד גולדשטוף שליט"א

עבודת חודש אלול

הרצון, כמו שהיה בעת בריאת העולם, והוא רצון בלא טעם, אלא כדברי האריז"ל שם 'להיטיב עם הבריות'. ולכן בימים אלו אין הכעס העליון שולט כלל, כי עיקר הכעס בא מחמת שעברו ישראל על רצונו יתברך, ובחודש זה הקב"ה מנהל את הבריאה על פי הרצון שאינו תלוי במעשי התחתונים.

וזה ביאור מה שנאמר שהארבעים יום האחרונים שלאחר החטא היו ימי רצון כמו הימים הראשונים שקודם החטא, כי בימים אלו הקב"ה מנהיג ב'תחילת הרצון' בלא שימת לב לחטאים כלל, אף שעדיין לא התבטלו.

דבר זה הוטבע גם בטבע העולם, שהרי השנה נחלקת ל"ב חודשים, ולכל אחד מאלו משלו המלמד על השפעה המיוחדת לחודש זה. ומבואר בספר יצירה שמזלו של חודש אלול 'בתולה'. ללמד שבחודש זה מתייחס הקב"ה לישראל כאילו לא חטאו כלל.

הנה, בין הארבעים יום הראשונים ובין הארבעים יום האחרונים היו ימי הכנה לקבלת התורה, ואם כן, נמצא כי ההכנה לקבלת התורה היא המביאה לכך שיהיו הימים ימי רצון.

ביאור הדבר, כי באומרו שהימים 'ימי רצון' מצד הקב"ה, זה כולל שלשה רצונות: רצון בבריאת העולם, רצון בקיום עם ישראל, ורצון בנתינת התורה לישראל שישמרוה. וקיום הרצון השלישי מביא את שני הרצונות הראשונים לתכליתם. כי בקיומו, העולם מתקיים, ובני ישראל מקיימים תכליתם.

הנהגת האדם בימי הרצון

[א] מאחר שבימים אלו מתגלה רצון מיוחד של הקב"ה, יש לברר מה מוטל

ופקדתי עליהם חטאתם, ופירשו חז"ל (סנהדרין קב.) שבכל פורענות שבאה על ישראל יש גם מעט עונש על חטא העגל. וא"כ אדרבא, מוכח שרשימו מן החטא נשאר לדורות. ומעתה תוקף השאלה גדול יותר, איך הושוו ימי הרצון האחרונים שאחר החטא לימים הראשונים שקודם החטא.

[ג] נבאר את מהות ה'רצון': כתב האריז"ל בתחילת ספר עץ חיים, "כשעלה ברצונו יתברך שמו לברוא את העולם". למדנו מדבריו שה'רצון' הוא תחילת גילוי הבריאה להשגתנו. וכן כתב הרמ"ק (פרדס רימונים שער הצמצמות יא) "ענין הרצון הוא, האצילות הראשון המשתלשל ממנו, ועל ידי הרצון ההוא הוא פועל רצונו".

והנה, שלשה חלקים לרצון העליון: 'תחילת הרצון', הוא גילוי ראשית הבריאה. עליו אמרו ש'אין טעם לרצון' (ש"ה ת"א בית ה' אות מד בהגהה). 'אמצע הרצון', הוא התנהלות העולם בששת אלפי שנות המעשה (ראה אדיר במרום לרמח"ל, פ"ז). 'סוף הרצון', הוא השלימות שתתגלה לעתיד לבוא, אשר לאורה אנו כמהים.

[ד] על פי זה נשוב לבאר את מהות ה'רצון' שמתגלה בחודש אלול:

בכל ימות השנה העולם מתנהל ב'רצון האמצעי', ובהם צריך האדם לעשות רצון הקב"ה בבריאה. ועל זה אמרו (אבות ב, ד) 'עשה רצונו כרצונו'. ופירשו המחזור ויטרי והספורנו, שיעשה האדם רצון הקב"ה בשמחה וטוב לבב כאילו הוא רצונו שלו עצמו. ולמעלה מזה פירשו הר"י נחמיאש והרשב"ץ, שיפעל לעשות שלא יהיה לו רצון אחר מלבד רצונו יתברך.

אבל בחודש אלול הקב"ה מנהל את העולם במדרגה הראשונה של 'תחילת

הנהגת הקב"ה בימי הרצון

[א] שלש פעמים עלה משה להר סיני למשך ארבעים יום. הראשונים להוריד הלוחות הראשונות, השניים לפייס את הקב"ה על מעשה העגל, והשלישים - שהתחילו בראש חודש אלול - להוריד הלוחות השניות ביום הכיפורים.

וכתב רש"י (דברים ט, יח) שמלשון הפסוקים אנו למדים כי ארבעים הראשונים והשלישים היו ברצון. והנה, הרצון שהיה בארבעים הראשונים התבטל בחטא העגל ולא התקיים לדורות. אבל הרצון שהיה בארבעים השלישים הוטבע לדורות (ראה ביאור הגר"א תקפא, א).

וכתב החיי אדם (קלח, א) 'לפי שהיו ימים אלו ימי רצון מאז, לכן בכל שנה מתעוררים הרחמים למעלה, והם ימי רצון. וכשם שבכל שנה ישנה בחינת קבלת התורה מחודשת ביום הכיפורים (ראה תענית ל:), כך גם קודמים לזה ימי הרצון.

ויש לבאר ענין רצון זה, כדי לדעת איך נעבוד את ה' בימים אלו.

[ב] והנה, כלפי הימים השלישים נאמר (דברים י, י) 'אֲנֹכִי עֹמְדִי בְּהָרַיִם' **הראשונים**, וביאר רש"י (דברים ט, יח) 'מה הראשונים ברצון אף האחרונים ברצון'. ויש להבין מדוע לא מספיק לומר שהאחרונים היו ברצון, ומה התוסף בהשוואה שלהם לימים הראשונים.

היה מקום לומר שנאמר בזה חידוש, שאף שהימים הראשונים היו קודם חטא העגל, והימים האחרונים אחריו, בכל זאת היה רצון שווה באחרונים כמו בראשונים, להודיע שלא נשאר שום רשימו מחטא העגל.

אמנם קשה לומר כן, שהרי לאחר העגל נאמר לישראל (שמות לב, לד) 'בַּיּוֹם פָּקְדִי

על האדם לעשות בימים אלו על מנת לזכות בסגולת הימים.

תשובת דבר זה כלולה ברמז הקדמונים לחודש אלול, א"נ ל'דודי ו'דודי ל' ר"ת אלול (אבודרהם ר"ה רס). כי תפקיד האדם בחודש זה לקרב עצמו לדודו, ועל ידי כך מובטח הוא ש'דודי ל', בלא להתחשב בעוונות שעשה כל ימות השנה, לפי שנקבעו הימים כימי רצון.

מציינו שהן הקב"ה והן התורה נחשבים לישראל כמקווה, הקב"ה כדכתיב (ירמיה יז, ג) 'מקוה יִשְׂרָאֵל ה', והתורה כמבואר להלן. ועל כן שלשה חלקים יש בעבודת ההתקרבות אל הקב"ה, בדומה לסדר הטבילה במקוה: הראשון - לעזוב מגע הטומאה, לבל יהיה טובל ושרץ בידו. השני - להסיר מגופו כל חציצה. והשלישי - לירד למקווה להיטהר.

כך היא גם חובת האדם בחודש זה: עליו לעזוב את מעשה העוונות מכאן ולהבא (עזיבת החטא וקבלה לעתיד). לנקות עצמו מהחציצה, אלו העוונות שדבקו בו במשך השנה (חרטה וידידיו). ולהיטהר במקווה, היא הדבקות בה' ובתורה, עליה נאמר (ברכות טו:) 'מה נחלים מעלין את האדם מטומאה לטהרה אף אהלים מעלין את האדם מכף חובה לכף זכות', וכתב רש"י, "אהלים - בתי מדרשות". והביא רבינו חננאל (ר"ה לב:) מהירושלמי: "אמר להם הקב"ה לישראל, כיון שקבלתם עליכם את עול תורת, מעלה אני עליכם כאילו לא חטאתם מימכם".

ב] ואל יפול לב האדם בקרבו, במחשבה שעוונותיו רבו ועבודה גדולה היא לקיים את כל חלקי התשובה. כי כשם שבחודש זה הקב"ה אינו שת ליבו לעוונות ישראל, אלא רוצה בעמו ישראל ובעבודתם, כך גם האדם יקדיש עיקר עבודת החודש להתקרב אל הקב"ה, ולשקוע בלימוד התורה.

וביאור הדברים, כי כבר התבאר בספר 'דברי מועד - אלול' שיש שני חלקים בעשיית התשובה: האחת היא העסק

בתיקון החטאים, עליה כתב הרמב"ם (תשובה פ"ב ה"ב) שצריך שיעיד עליו יודע תעלומות שלא יחזור לחטא זה. והשניה היא ההסתלקות מדרך החטא והשיבה אל ה', עליה כתב הרמב"ם (שם ה"ד) שישנה החוטא שמו ומעשיו, כלומר "אני אחר ואיני אותו האיש שעשה אותן המעשים".

ובימי הרצון של חודש אלול עיקר העבודה היא להסתלק מדרך החטא ולהתקרב אל הקב"ה באמצעות לימוד תורה ככל יכולתו. ובעשרת ימי תשובה מגיע עיקר זמן העסק בתיקון החטאים ונקיונם.

ג] תפקיד נוסף לאדם בימים אלו - לנהוג במידת הרצון כלפי הקב"ה, כמו שהוא יתברך נוהג במידת הרצון כלפינו. שהרי נצטוונו להלך במידותיו של הקב"ה (ירושלמי פאה א, א), וכשם שדרכו של הקב"ה לשלם מידה כנגד מידה (ראה ב"ד ט, יא), כך גם אנו מחויבים לשלם לו מידה כנגד מידה - לנהוג ברצון כלפיו.

שלשה הנהגות של רצון יעשה האדם: האחת בענין התשובה - כתב הספורנו (דברים ל, א) 'שתהיה תשובתך כדי לעשות רצון קונן בלבד'. השניה בענין המעשים - כתב הסבא מקלם (קונטרס תשובת הימים טו) 'כשם שמעשיו של הקב"ה מסובבים מרצונו הראשון, כך האדם כל פעולותיו צריכים להיות מסובבים מרצון לבבו'. והשלישית בענין העבודה - כתב המשגיח רבי יחזקאל לוינשטיין (שם לו) 'להיות עוסק ברוחניות מתוך התגברות על הרצון, ולא מתוך הרגל'.

החובה לנצל ימים אלו

א] עלינו לדעת, כי הנהגת הרצון המיוחדת לימים אלו, אינה מתקיימת לעולם, אלא בעבור ימים אלו, העולם חוזר להנהגה הרגילה.

משל למה הדבר דומה, לאדם שבגדיו מרופטים ומדיפים ריח רע, וצריך להיכנס לבית המלך. בהגיעו אל שער המלך רוחצים אותו ומלבישים אותו

בגדים טובים, והוא נכנס ומדבר עם המלך. אמנם כאשר נגמר הזמן, הוא חוזר ולובש את בגדיו המלוכלכים.

כך בחודש אלול מקילים על האדם מן השמים, לטהר עצמו, ולהכין עצמו לפגישה עם המלך בראש השנה. אמנם אחר עבור ימי הרחמים והסליחות הוא חוזר למדרגתו הראשונה.

ועל זה כתב רבינו יונה (שע"ת ש"א מב): "כי יתכן להיות העוון נסלח, ונפדה מן היסורים ומכל גזרה, ואין לה' חפץ בו, ומנחה לא ירצה מידו. ולכן יתפלל בעל התשובה אל השם למחות כעב פשעיו וכענן חטאתיו, ושיחפץ בו וירצהו ויעתר לו כאשר היה רצוי בתחילה קודם שחטא. כי יתכן להיות העוון נסלח, ונפדה מן היסורים ומכל גזרה, ואין לה' חפץ בו, ומנחה לא ירצה מידו. ותאות הצדיקים מן ההצלחות, להפק רצון מהשם ושיחפץ בהם".

ב] כשם שהמנצל ימים נעלים אלו יוצא מאפילה לאורה ומשעבוד לגאולה, כך מי שאינו מנצלם עונשו כבד מאד. חכמים המשילו זאת (שערי תשובה ש"א ב) לליסטים שהיתה חתירה לפניו ולא ברח, שאומרים לו, 'קשה יום, הלא המחלתת חתורה לפניך ואיך לא מהרת המלט על נפשך'.

בדומה לזה כתב הרמב"ן (דרשה לראש השנה) לענין יום הכיפורים: 'אמר הקב"ה, גליתי לכם דין יום הכיפורים, והודעתי לכם שאני מכפר בו על השבים, ופירשתי לכם כל טכסיסין של יום, ולא חששתם על דברי לשוב כלל! הלא זה מרד גדול הוא, ואוי לכם'. וטענה זו קיימת גם כלפי ימי הרצון שבחודש אלול.

סוף דבר, יש לשים על לב דברי רבינו יונה (שע"ת ש"א מב) שרצונו של השם יתברך, החיים הקיימים והאמיתיים, והאור הגדול הכולל כל הנעימות, הוא ענין הרצון. על כן קרא הסבא מקלם לחודש אלול 'חודש החביבות'.

לעילוי נשמת אבי מורי הכ"מ
הר"ר יוסף יעקב בהר"ר אריה ליב גולדשטוף זצ"ל
נלב"ע כ"א טבת תשפ"ו

איש ישר דרך, מתמיד בתורתו, מתבטל בביטול גמור לרבותיו, עבד את ה' בצניעות, ועולה לא נמצא בשפתיו

להנצחות ולקבלת הגליון במייל
L0527114615@gmail.com